

Grepen uit de werkelijkheid

De verovering van JAVA door de Japanners

door Mr L. F. DE GROOT, Luitenant-Kolonel M.J.D.

Dertien jaren geleden voltrok zich de eerste fase van het noodlot over Nederlandsch-Indië, doordat het Japanse 16de Leger, onder bevel van Luitenant-Generaal *Imamura*, na op 1 Maart 1942 op drie verschillende plaatsen op Java te zijn geland, op 8 Maart de toenmalige Nederlandsch-Indische Opperbevelhebber tot onvoorwaardelijke capitulatie dwong.

(N.B. de tussen haakjes geplaatste cijfers verwijzen naar het redactionele naschrift).

Sumatra (1), Borneo, Celebes, Timor, Ambon waren alle reeds eerder bezet, Java was „het laatste bolwerk”, waarvan echter, na het wegvallen van de Geallieerde Luchtmacht en Vloot, geen langdurig standhouden tegen de Japanse overmacht te verwachten was. *Wavell* was dan ook met zijn Staf reeds vóór half Februari naar veiliger oorden vertrokken (2).

Omtrent het verloop der Japanse operatiën zijn tot dusver weinig publicaties verschenen; hierom schijnt het nuttig onderstaand relaas, gegrond in hoofdzaak op authentieke gegevens van Japanse zijde, thans, nu dertien jaren sedert deze gebeurtenissen zijn verlopen en het toen voorgevallene historisch perspectief heeft verkregen, het licht te doen zien.

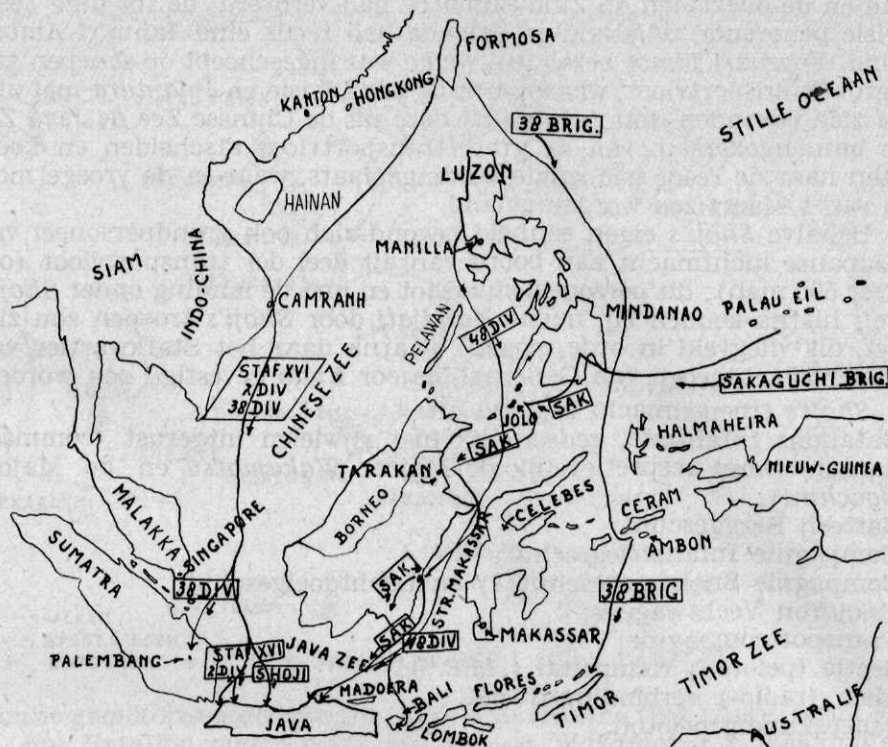
Nadat in de slag op de Java-Zee door de ondergang van het Geallieerde smaldeel onder Doorman de laatste Geallieerde hindernis was opgeruimd, die zich in de weg had gesteld van de Japanse vloedgolf over Nederlandsch-Indië, vingen in de vroege morgen van 1 Maart 1942 de landingen op Java aan van het Japanse 16de Leger.

Gelijktijdig werd geland op drie plaatsen (3).

I. In *Bantam*, nabij *Serang* en *Merak* (Straat Soenda) landde de 2de *Divisie* alsmede *Imamura* zelf met zijn Staf; in zijn mémoires vertelt *Imamura*, dat de beide schepen, waarop hij zich met zijn Staf bevond, bij de landing vóór *Serang* door Geallieerde torpedo's (4) tot zinken werden gebracht; pas na ruim een week was hij, zo schrijft hij, geheel van de stank bevrijd van de stookolie, waarin hij enige uren had rondgedreven!

II. Op de kust ten Noorden van *Bandoeng*, nabij de kampong *Eretan Wetan*, West van *Indramajoe*, landde kolonel *Shoji* met zijn zelfstandig Regiment (regimentsgevechtsgroep) alsmede grondpersoneel van de Luchtmacht, bestemd voor *Kalidjati*. Hierover straks meer.

III. In Oost-Java, nabij *Rembang* en *Kragan*, landden gelijktijdig de 48ste *Divisie* en de Brigade van *Sakaguchi*. Deze Brigade had, komende van de *Palav-archipel* (Noord van Nieuws-Guinea), eerst *Mindanao* (*Davao*) bezet, vervolgens, begin Januari 1942, *Jolo* en de *Soeloe-archipel* (tussen de Philippijnen en Borneo), was op 11 Januari op *Tarakan* geland en had dit veroverd, vervolgens *Balikpapan* op 24 Januari en *Bandjermasin* op 11 Februari. De Brigade had hierna, volgens plan, de

veroverde gebieden aan de Japanse Vloot overgedragen en was weer op de transportvloot sloop gegaan. Tezamen met de 48ste Divisie, die uit de strijd op de Philippijnen uit het Leger van *Homma* was losgemaakt, was de Sakaguchi-Brigade achter de Japanse oorlogsvloot door *Straat Makassar* de Java-Zee opgevaaren. Eén Bataljon van de 48ste Divisie had van de zeeslag in en nabij *Straat Bali* op 26 Februari reeds gebruik gemaakt om op *Bali* te landen en dit eiland te bezetten (5).

In het hieronder volgende zal slechts sprake zijn van de door het onderdeel van de Kolonel *Shoji* tussen het tijdstip van de landing en dat van de capitulatie van het K.N.I.L. op 8/9 Maart 1942 verrichte gevechtshandelingen, welke de directe aanleiding waren tot die capitulatie. De gegevens hiervoor zijn verkregen uit de door *Shoji* zelf gedane mededelingen tijdens het tegen hem voor de Temporaire Krijgsraad te *Batavia* gevoerde proces. Hij stond aldaar in December 1948—Januari 1949 terecht, omdat hij verantwoordelijk werd geacht voor wandaden, tijdens en na de strijd gepleegd door onder zijn bevel staande troepen, te *Kalidjati*, *Poer wakarta*, *Soebang* en nabij de *Tjiater-stelling*. Hij werd door de Krijgsraad ter dood veroordeeld, doch de Hoge Ver- tegenwoordiger der Kroon verving deze straf bij wijze van gratie door gevangenisstraf voor de tijd van *tien jaren*, welke straf *Shoji* in *Japan* „uitzit”.

De gevechtsoopdracht voor *Shoji* luidde als volgt:

Shoji's Regimentsgevechtsgroep (die behoorde tot de eveneens van het 16de Leger deel uitmakende 38ste Divisie, die op 14 Februari *Palem-*

bang en de olievelden op Zuid-Sumatra had veroverd; de tot deze 38ste Divisie behorende zelfstandige Brigade had reeds eind Januari *Ambon* en half Februari *Timor* bezet (6), welke was ingescheept op schepen van de grote transportvloot, waarop ook de 2de Divisie en *Imamura* met zijn Staf zich bevonden, zou zich, nadat deze uit de Chinese Zee de Java Zee was binnengekomen, van de grote transportvloot afscheiden en koers zetten naar de reeds genoemde landingsplaats, waar in de vroege morgen van 1 Maart zou worden geland.

Behalve *Shoji's* eigen eenheid bevond zich ook grondpersoneel van de Japanse luchtmacht aan boord van dit deel der transportvloot (ongeveer 500 man); dit personeel stond tot en met de landing onder *Shoji's* bevel; hierna zouden zij, nadat *Kalidjati* door *Shoji's* troepen zou zijn bezet, dit vliegveld in orde maken, waarna daar het Stafkwartier van de Luchtmachtgroep van Generaal-Majoor *Endo* gevestigd zou worden.

Shoji's troepenmacht bestond uit:

- 2 Bataljons Infanterie, gedeeltelijk met rijwielen uitgerust (commandanten waren respectievelijk de Majoor *Wakamatsu* en de Majoor *Egachira*);
- 1 Batterij Berggeschut;
- 1 Compagnie Infanteriegeschut;
- 1 Compagnie Snelvuurgeschut(?) en Luchtdoelgeschut;
- 1 Eskadron Vechtwagens;
- 1 Transportcompagnie;
- 1 Sectie (peloton) *Kempeitai* („M.P.”);
- 1 idem (radio-) verbindingdienst;
- 1 geneeskundig peloton.

Met inbegrip van de gevechtstrein was de sterkte aan personeel ongeveer 3.000 man.

Zoals hierboven reeds is vermeld, moest *Kalidjati* dadelijk bezet worden. Dit was het hoofddoel van de landing bij *Eretan Wetan*.

Omtrent hetgeen de gevechtsoopdracht aan *Shoji* verder inhield is noch uit de inlichtingen van *Shoji* zelf, noch uit andere bron (mededelingen van *Imamura*), iets anders komen vast te staan, dan dat „naar bevind van zaken” gehandeld moest worden, *totdat gezamenlijk met de 2de Divisie de stelling Bandoeng kon worden aangegrepen*.

Met name was van een opdracht om zelfstandig naar *Bandoeng* op te rukken geen sprake.

We zullen thans zien hoe *Shoji*, door na de verovering van *Kalidjati*, het initiatief nemend op *Bandoeng* aan te rukken, zonder op de 2de Divisie te wachten, en daarbij de *Tjiater-stelling* te doorbreken, waardoor het hart van de Geallieerde weerstand rechtstreeks bedreigd werd, het Japanse succes aanmerkelijk heeft bespoedigd en zelfs *Imamura* verrast heeft.

Nadat de landing op 1 Maart 1942 omstreeks half vijf in de vroege morgen — dus in het duister — was begonnen, vestigde *Shoji* zijn commandopost voorlopig even ten Westen van *Eretan Wetan* aan de weg naar *Pamanoekan*. Ten Oosten van de kampong werd een deel van het Pantserafweergeschut ter dekking van de landing in stelling gebracht.

Bij de landing zelf werd van Geallieerde zijde geen tegenstand ontmoet; wel werd door het Pantserafweergeschut in de loop van de dag nog vuur uitgebracht tegen een uit de richting *Cheribon* naderende

colonne gemotoriseerde troepen, doch deze colonne trok hierop terug (7).

Het Bataljon onder bevel van Majoor *Wakamatsu* („Wakamatsu-bataljon”), dat aangewezen was voor de bezetting van *Kalidjati*, rukte enkele uren na de landing daarheen op; doordat de gehele voorhoede en een gedeelte van de hoofdmacht van het Bataljon zich per rijwiel kon verplaatsen, vorderde men snel en kon reeds in de middag het Vliegveld worden bezet. Onderweg had men op enkele plaatsen wat zwakke weerstand ondervonden, doch deze was snel gebroken. De bezetting van het vliegveld geschiedde zo verrassend snel, dat daarbij geen verzet werd ondervonden (8).

Het *Wakamatsu-Bataljon* assisteerde vervolgens, overeenkomstig de verkregen opdracht, het grondpersoneel bij de inrichting en de verdediging van het vliegveld. Het Bataljon kwam hierdoor tijdelijk onder commando van Generaal-Majoor *Endo*, die nog dezelfde avond met zijn Staf op *Kalidjati*, in een van de eerste Japanse vliegtuigen, die daar landden, arriveerde.

Tijdens de landing bij *Eretan Wetan* waren geen Japanse vliegtuigen in de lucht; enkele Nederlandse jagers werden snel door het Japanse afweergeschut verdreven, aldus *Shoji*.

Het andere Bataljon („*Egashira-Bataljon*”), had tot taak via *Pamanoekan* naar *Tjikampek* op te rukken, de brug over de *Tjitaroem* bij *Krawang* en *Krawang* zelf te bezetten.

Aangezien echter vlak vóór *Tjikampek* een brug door de Nederlanders was opgeblazen, kon het *Egashira-Bataljon* langs deze weg zijn doel niet bereiken. (Vermoedelijk was de opgeblazen brug die over de *Tjilamaja*). Het Bataljon keerde hierop terug naar *Pamanoekan* en bereikte *Soebang*, waar *Shoji*, van *Pamanoekan* met het Bataljon meege-

trokken, op 2 Maart, 's morgens om 6 uur in het Hoofdkantoor van de „P. en T. landen” (Cultuuronderneming) zijn commandopost vestigde. (Hier bleef hij tot 9 uur 's morgens van de 6de Maart).

Op diezelfde dag, 2 Maart, 's morgens om 10 uur deed een twintigtal (? opgave van *Shoji*) Nederlandse tanks een aanval op *Soebang*, waarbij tot in *Soebang* werd doorgedrongen. Deze aanval werd echter met assistentie van enige vliegtuigen afgeslagen; 8 tanks werden vernield, 5 tankbemanningen (10 man) sneuvelden, terwijl 3 bemanningen erin slaagden uit de buiten gevecht gestelde tanks te ontsnappen.

's Middags ondernam een tweede Nederlandse vechtwagencolonne een aanval; deze trok echter zonder verliezen terug toen zij door anti-tankgeschut onder vuur genomen werd.

Inmiddels (óf hierna; *Shoji's* opgaven op dit punt waren niet duidelijk) was het *Egashira-Bataljon* weer vertrokken; teneinde — nu via *Poerwakarta* — *Tjikampek* en de belangrijke brug over de *Tjitaroem* bij *Krawang* te bezetten; vermoedelijk is hierbij de route over *Segalaherang*, *Wanajasa* en *Pondoksalam* gevolgd en niet die over *Kalidjati*. Immers op 3 Maart zette een gemotoriseerde colonne van het K.N.I.L., naar schatting ongeveer 200 voertuigen tellende (tanks, pantserauto's en trucks), vanuit *Poerwakarta* — komende uit de richting *Padalarang*, *Tjikalong* *Wetan* — een tegenaanval in met het doel *Kalidjati* te heroveren. Toevallig werd dit ontdekt door een der weinige toen op *Kalidjati* gestationeerde vliegtuigen; enkele bommenwerpers stegen op en hadden, heen en weer vliegende over de zich op de weg *Poerwakarta*—*Kalidjati* bevindende colonne, hieraan een gemakkelijke prooi. De colonne werd gebombardeerd, waarna het *Wakamatsu-Bataljon* met het grondpersoneel van *Kalidjati* deze tegenaanval verder onschadelijk maakte.

Het *Egashira-Bataljon* bezette op 4 Maart *Tjikampek* en *Krawang*, waar geconstateerd werd dat ook de brug over de *Tjitaroem* vernield was. Hierna werd het teruggeroepen naar *Soebang*, waar *Shoji* het voor een nieuwe taak nodig had.

Want nadat *Shoji* daartoe aan Generaal *Imamura* — die zich te *Serang* bevond — toestemming had gevraagd en deze had verkregen, gaf hij op 5 Maart order naar *Bandoeng* op te rukken. Hiertoe moest eerst de *Tjiaterpas* vermeersterd worden.

Tot dit doel was inmiddels het *Wakamatsu-Bataljon* uit *Kalidjati* teruggeroepen; een detachement van het *Egashira-Bataljon* (sterkte onbekend, vermoedelijk zelfs minder dan een peloton), was op *Kalidjati* achtergebleven, zodat voor de aanval beide Bataljons nagenoeg op volle sterkte beschikbaar waren.

De aanval op de *Tjiater-stelling* zelf werd op 6 Maart ingezet. In de morgen van 7 Maart meldde *Wakamatsu* aan *Shoji* — die inmiddels zijn commandopost in de theefabriek te *Djalantjagak* had gevestigd — dat, nadat zijn Bataljon in de nacht van 6 op 7 Maart tot de aanval was overgegaan, de pas veroverd was en zowel zijn Bataljon als dat van *Egashira* deze pas overgetrokken waren (9).

In de namiddag van 7 Maart trok ook *Shoji* met zijn Staf de pas over. De beide Bataljons lagen toen in stelling ter weerszijden van de weg naar *Lembang*; de vlakte van *Lembang* lag voor de Japanse troepen open. . . .

Diezelfde avond vervoegde zich een Nederlands officier met een witte vlag bij de voorposten.

Hij werd voor *Shoji* geleid, waarop deze, in het bijzijn van de Majoor *Yamashita* van de Staf van het Leger — die tijdelijk als Chef-Staf fungeerde — en van de Regimentsadjutant, met genoemde officier een onderhoud had.

Het bleek dat de Nederlandse officier namens Generaal Majoor *Pesman* de capitulatie van de onder diens bevelen staande troepen op de *Bandoengse* hoogvlakte kwam aanbieden. . . .

Shoji besliste dat Majoor *Yamashita* de volgende dag (8 Maart) des morgens om 10 uur in Hotel *Isola* boven *Bandoeng* een onderhoud met Generaal *Pesman* zou hebben, terwijl hij zelf intussen contact zou opnemen met zijn chef, Generaal *Imamura*.

Na het onderhoud met de Nederlandse officier gaf *Shoji* zijn troepen de order „Staakt het vuren”.

Van het Legerstafkwartier kwam echter het bericht, dat Generaal *Imamura* slechts van een algehele overgave van alle troepen op *Java* wilde weten en slechts met de Nederlandse Opperbevelhebber en de Gouverneur-Generaal wilde spreken. Hij zou hen de volgende dag te *Djalantjagak* te woord staan om van hen de algehele capitulatie van *Java* aangeboden te krijgen. Dit bericht werd doorgegeven.

De plaats van samenkomst werd later evenwel veranderd in *Kalidjati*.

In zijn mémoires (niet gepubliceerd) beschrijft Generaal *Imamura*, hoe hij met zijn Chef-Staf, Generaal-Majoor *Okasaki*, en nog vier andere officieren, om 6 uur 's morgens uit *Batavia* (waar hij sinds de 6de zijn stafkwartier had) vertrokken, pas om 2 uur s' middags te *Kalidjati* arriveerde, zulks tengevolge van het feit, dat de brug over de *Tjitaroem* vernield was en men onderweg troepen van de 2de Divisie moest voorbijrijden, die opdracht hadden gekregen *Shoji's* troepen bij de aanval op *Bandoeng* te steunen. Dit veroorzaakte veel vertraging: de *Tjitaroem* moest doorwaad worden, waarna men te *Krawang* in twee taxi's stapte, en, zonder bescherming, door twee Indonesische chauffeurs naar *Kalidjati* gereden werd.

Imamura beschrijft verder hetgeen te *Kalidjati* voorviel tussen de Japanse en Nederlandse Opperbevelhebbers en de Nederlandse Gouverneur-Generaal.

Het einde was, dat Generaal *Ter Poorten*, de Opperbevelhebber van de Geallieerde troepen op *Java*, zich onderwierp aan de eis van *Imamura* om de volgende morgen (9 Maart 1942) om 8 uur via de *Bandoengse* radio-omroep het bevel tot het staken der vijandelijkheden en de onvoorwaardelijke capitulatie aan alle onder zijn bevel staande Geallieerde troepen bekend te maken.

Shoji, die bij deze bespreking uiteraard niet tegenwoordig was, vermeldt, dat hij 's avonds van de gesloten wapenstilstand hoorde.

Hij trok die dag met zijn regiment naar *Lembang*, waar hij tot 9 Maart 12 uur is gebleven; 's avonds was hij met zijn staf in *Bandoeng*, terwijl het Regiment tussen *Bandoeng* en *Lembang* bivakkeerde. Op 10 Maart werd hij onder bevel gesteld van Generaal-Majoor *Maruyama*, commandant van de 2de Divisie, die inmiddels in *Bandoeng* was gearri-

veerd, waarheen zijn Divisie in opmars was.

Volgens een mededeling van *Imamura* is *Shoji* met zijn regiment enige tijd later teruggekeerd naar de 38ste Divisie, waartoe hij behoorde. Deze Divisie, die in Zuid-Sumatra lag, werd toen aan het 16de Leger onttrokken en bij het 25ste Leger ingedeeld.

Naschrift van de redactie:

Daar de redactie geen officiële bronnen ter beschikking had om bovenstaand artikel te kunnen beoordelen, is de Kolonel van de Generale Staf K.N.I.L. b.d., C. v. d. Hoogenband, op ons verzoek zo welwillend geweest, dit artikel te bezien, waarvoor wij hem zeer erkentelijk zijn.

Zeer terecht wijst kolonel v. d. Hoogenband er op, dat de schrijver van dit artikel, Luitenant-Kolonel Mr L. F. de Groot, de zaak vrijwel geheel van Japanse zijde belicht. Dit dient men bij de beoordeling der situatie goed te bedenken.

Ten aanzien van dit artikel merkt kolonel v. d. Hoogenband het volgende op:

(1) In feite was op het ogenblik van de Japanse aanval op Java slechts Zuid-Sumatra door de Japanners bezet. De landingen in Noord-Sumatra hadden eerst op 12 Maart 1942 plaats.

(2) Het vertrek van generaal Wavell was een gevolg van het feit, dat de gecombineerde Chefs van Staven in verband met de snelle Japanse opmars — op 15 Februari 1942 was Singapore gevallen — Java niet langer beschouwden als het bolwerk, vanwaar uit de Geallieerden hun tegenaanvallen zouden inzetten. Dientengevolge werd het A.B.D.A. command (American-British Dutch-Australian Command onder Wavell) ontbonden. Generaal Wavell werd met het commando over Brits-Indië en Birma belast.

Zoals schrijver het hier stelt heeft het er veel van dat generaal Wavell het vege lijf heeft willen redden, hetgeen uitgesloten moet worden geacht.

(3) In feite werd op 4 verschillende plaatsen geland. Schrijver geeft dit reeds aan, nl. in Bantam, zowel nabij Serang als te Merak. Deze landingsplaatsen lagen plm. 25 km van elkaar verwijderd.

(4) Aangenomen mag worden, dat het schip, waarop generaal Imamura zich bevond, tot zinken werd gebracht, door torpedo's van Japanse torpedobootjagers, welke het vuur openden op de „Houston”, de „Perth”, en de „Evertsen”, welke op het ogenblik van de Japanse landing onverwachts in de Bantam baai verschenen.

(5) Dit is niet juist. De zeeslag Zuid van Bali had plaats in de nacht volgende op die waarin een Japans bataljon er in was geslaagd om voet aan wal te zetten.

(6) De landing op Timor geschiedde 19 Februari 1942.

(7) Op de 1e Maart 1942 had geen opmars uit de richting Cheribon tegen Eretan Wetan plaats. Dit geschiedde eerst op de 2e Maart 1942.

(8) Hierbij dient te worden vermeld, dat de verdediging van het vliegveld Kalidjati was opgedragen aan Britse eenheden, die deze taak eerst de vorige dag van Nederlands-Indische troepen hadden overgenomen en zich niet hebben gehouden aan de voor de verdediging van dit vliegveld vastgestelde richtlijnen. De Japanners maakten hij hun opmars tevens gebruik van onderweg buitgemaakte vrachtauto's.

(9) Deze aanval werd in belangrijke mate gesteund door Japanse vliegtuigen, die in verband met het feit, dat nagenoeg geen N.-I. vliegtuigen voor een actie beschikbaar waren, nagenoeg vrij spel hadden.

Uit bovenstaand artikel komt de grote betekenis van het initiatief voor de zoveelste maal in de historie weer duidelijk naar voren, waarvan het optreden van de gevechtsgroep Shoji duidelijk spreekt. Zijn optreden verraste zelfs zijn hoogste commandant. Het aloude „activité et vitesse” is overal ter wereld nog steeds „het” recept voor de overwinning.

Aan de andere kant wordt de oude waarheid, dat men wél zijn eigen moeilijkheden ziet, maar niet die van de vijand, ook nog eens duidelijk belicht. De situatie van Shoji was meermalen precair, terwijl tevens de oude les, dat het geluk vrijwel steeds met de stoutmoedige is, ook weer bewaarheid werd. Het was toch wel puur geluk, dat een der weinige, op het pas veroverde vliegveld van Kalidjati aanwezige vliegtuigen de colonne die dit vliegveld moet heroveren, ontijdig ontdekte.

Unimog vliegtuigtrekker

- 6 versnellingen vooruit
- 2 versnellingen achteruit
- Vierwielaandrijving
- Differentieel sperinrichting op voor- en achteras
- Aftakassen vóór, zij en achter

PRODUCT VAN

DAIMLER-BENZ

Unimog

*de tractor die
nergens voor staat*

H. J. Hoegen Dijkhof – Doetinchem

Tel. K 3910 - 3170